

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Viite STM091:00/2017, STM/3421/2017

Lausunto asiakasseteliä, henkilökohtaista budjettia ja suun terveydenhuollon yksikössä tuotettavia suun terveydenhuollon suoran valinnan palveluja koskevista asiakirjamalleista

Lausuntopyyntöissä kehoitetaan lausunnon antajia erityisesti arvioimaan asiakirjakokonaisuuden hallittavuutta ja ehtojen selkeyttä sekä arvioimaan, mahdollistavatko mallit erilaisten palveluntuottajien toimimisen asiakasseteli ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajina ja turvaavatko ne riittävästi asiakkaan oikeuksia saada laadukkaita sosiaali- ja terveystalvveluita.

On erinomaista, että tuleville maakunnille laaditaan valtakunnan tasolla erilaisia malleja ja asiakirjapohjia, joita maakunnat voivat hyödyntää tulevaa palvelutuotantoa järjestäessään. Aiemmin lausunnonlla olleet sotekeskuksia koskevat asiakirjamallit ovat kevään kuluessa muokkaantuneet niistä annettujen lausuntojen ja työpajatyöskentelyn myötä pitkälle eteenpäin siitä, millaisina ne alkujaan tulivat lausuttaviksi. Sotekeskusten asiakirjamallit ovat tiivistyneet ja selkeytyneet huomattavasti alku- peräisistä versioistaan ja niitä kehitetään todennäköisesti edelleen.

Ilmeisesti sotekeskusten asiakirjamalleista aiemmin saadut kommentit ja niiden pohjalta asiakirjoihin tehdyt muutokset otetaan soveltuvin osin huomioon myös parhaillaan lausuttavana olevia asiakirjamalleja muokattaessa. Asiakirjamallien tekstiä tulee sotekeskusten malleja vastaavasti saattaa tiiviimpään ja selkeämpään muotoon. Asiakirjoissa on paljon toistoa ja niiden keskeneräisyys on ilmeinen niissä esiintyvien kirjoitusvirheiden ja joidenkin lauseiden tai niiden rakenteiden epämääräisyyden perusteella.

Soten nykyisen palvelujärjestelmän ja sotepalveluja koskevan lainsäädännön asiantuntijoille asiakirjakokonaisuuden sisältö avautuu suhteellisen helposti. Muun muassa hallintopäätösten ehdoissa kyse on varsin pitkälle voimassa olevan lainsäädännön, velvoittavien määräysten sekä ohjeiden ja linjausten kirjaamisesta 'samoihin kansiin', julkisen palvelutuotannon tason vaatimuksiksi ja noudatettaviksi pelisäännöiksi. Palvelukuvauksissa on pitkälti substanssiasiantuntijoille entuudestaan tuttuja asioita. Asiaan vihkiytymättömälle, erityisesti pienelle palveluntuottajalle jonka resurssit ovat niukat ja jolla ei ole esim. omaa juridista asiantuntijaa käytettävissä, byrokratia ja ehtoihin kirjatut velvollisuudet ovat haaste. Tuleekin huolehtia, että moninaisella ja monimutkaisella byrokratialla ei vaikeuteta perusteetta pienten palveluntuottajien tuloa markkinoille ja että turvataan nykyisten pk-yri- tysten toiminnan jatkuvuus myös uudella sotepalvelujen kentällä.

Asiakirjamallit ovat niin palvelunjärjestäjän kuin palveluntuottajan hyödynnettävissä myös ns. muistilistoina. Olisi kuitenkin perusteltua, jos muistilistat olisivat omina dokumentteinaan. Jos sotepalvelunantaja haluaisi vaikkapa suun terveydenhuollon suoran valinnan palveluntuottajaksi, tulisi sen jollain tavoin pystyä helposti selvittämään kriteerit, miten se onnistuu. Yhtenäisten ja yhteisten muistilistojen laatimista haastaa kuitenkin se, että valinnanvapauslakia koskevan hallituksen esityksen perusteella jokaisella maakunnalla on oikeus muokata hallintopäätöksensä ehdot ja niihin liittyvät palvelukuvaukset oman mielensä mukaisiksi lain rajoissa, jolloin voi olla hankala laatia keskitetyt ohjeita kutakin palveluntuotantotapaa koskevista kriteereistä.

Konkreettiset ehdotukset malliasiakirjojen sisällön muokkaamiseksi

Varsinaisten asiakirjamalleihin kirjattujen ehtojen ja palvelukuvausten osalta nousi lausuntovalmistelussamme käydyssä keskustelussa esille seuraavia kysymyksiä ja asioita:

A) Asiakasseteliä koskevat asiakirjamalliluonnokset

Hallintopäätöksen malliehdot

2.1. Palveluntuottajan yleiset velvollisuudet ja niitä koskevat periaatteet

- kohta 7.: ei ole tarpeen tuoda esille liike- ja ammattisalaisuuden salassa pidettävyyttä.

2.2. Palveluntuottajan velvollisuuden asiakkaan valintatilanteissa

- kohta 5. h): ”omavalvontasuunnitelmat”; myös THL:n määräyksen mukainen, asiakastietolaissa edellytetty omavalvontasuunnitelma on oltava tehtynä ja nähtävänä

- kohta 5. i) myös tietosuojavastaavan yhteystiedot tulisi ilmoittaa

3.1. Palveluntuottajaksi rekisteröityminen

- kohta 2: Palveluntuottajat joita ei koske rekisteröitymisvelvollisuus, ei myöskään koske velvollisuus liittyä Kanta-palveluihin. → nämä Kanta-palveluihin kuulumattomat asiakasseteli-palveluntuottajat tulee huomioida läpi koko hallintopäätöksen ehdot -asiakirjan. Lausunnolla oleva asiakirja on kirjattu ehdoiltaan koskemaan vain Kanta-palveluihin rekisteröityneitä palveluntuottajia. Vastaavasti palvelukuvauksessa tulee huomioida niin Kanta-palveluihin rekisteröityneet kuin rekisteröitymättömät palveluntuottajat.

4.2.2. Henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta

- kohta 4.: Perusteltua kirjata näkyviin periaate, että muistutukset tulisi lähtökohtaisesti käsitellä lähellä asiakasta eli tässä tapauksessa palveluntuottajan toimesta, jonka tulisi olla pääsääntö myös tulevassa palvelutuotantomallissa.

4.3. Palvelujen yhteensovittaminen

- Yleistä: On iso ongelma, ellei mm. tietosuojanäkökohdat huomioivaa tehokkaasti toimivaa integraatiota onnistuta lainsäädännöllisesti tarkentamaan lakiesityksen eduskuntakäsittelyssä. Ehdot tulee täsmentää näiltä osin.

- kohta 2.: vaatii täsmennystä, tällaisenaan hyvin yleisellä tasolla ja helposti väärinymmärrettävissä siten, että tietoa voidaan jakaa varsin helposti

- kohta 3.: miten käytännössä tilanteessa, jossa kyse asiakkaalle annettavista vapaaehtoisista palveluista, palveluntuottajalla on tosiasiallisesti mahdollisuus varmistaa että ”palvelujen muodostama kokonaisuus toimii asiakkaan kannalta mahdollisimman joustavasti sekä keskeytyksettä ja palveluissa vältetään turhaa asiointia.” → asiakassetelipalveluntuottaja tuottaa yleensä vain yhden kokonaisuudesta irrallisen sotepalvelun, ja sen tiedonsaantioikeus rajoittuu tämän palvelun tuottamiseen tarvittaviin asiakastietoihin ja tiedon luovutus voi tapahtua lähtökohtaisesti vain asiakkaan suostumuksella.

5.1 Alihankinta

- kohta 6.: ”maakunta voi... asettaa määräajan...” → tulee selkeästi todeta mille taholle määräaika voidaan asettaa, ilmeisesti on myös ajateltu, että suoraan alihankkijalle voitaisiin määräaika asettaa? Tämä ei olisi hyvä ratkaisu, katso tarkemmin kommentti kohtaan 7. joka alla.

- kohta 7.: Kun otetaan huomioon, että palveluntuottajan hyväksyntä on maakunnan peruttavissa, jos tämän alihankkija ei täytä valinnanvapauslain mukaisia toimintaedellytyksiä, olisi perustellumpaa, että määräyksiä asetetaan vain asiakassetelipalveluntuottajalle. Palveluntuottajan intressissä on huolehtia, että alihankkija täyttää asetetut kriteerit.

- kohta 15.: Täydennetään tekstiä; ”annettava selvitys *asiakassetelipalvelun tuottamiseen osallistuvista alihankkijoista*...”

6. Vakuudet

- kohta 5.: Ehdon tehokkuus? Oikeudenkäyntejä vastuista ja velvollisuuksista ei voi välttää näilläkään ehdoilla.

7.1. Palveluntuottajan omavalvonta

- kohta 1.: sote-palveluntuottajan omavalvonnasta säädetään myös asiakastietolaissa ja THL:n määräyksen mukainen tietosuojan ja -turvan jne. omavalvontasuunnitelma pitää olla laadittuna. → edellytettävä myös tätä omavalvontasuunnitelmaa.

8.1. Viestintä ja informaatio

- kohta 5.: lait muuttuvat koko ajan, ei ole tarkoituksenmukaista luetella hallintopäätöksen ehdoissa tiettyjä lakeja joita noudatetaan. Mm. henkilötietolaki kumotaan heti kun tietosuojalaki tulee voimaan.

9.1. Tiedon tuottaminen

- kohta 3.: Poistetaan ”Potilastietojen kirjaamisessa...” → ehdot koskevat myös sosiaalihuollon asiakastietoja.

9.4. Salassapito ja tietosuoja

- kohta 1.: Tulisi viitata myös *sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyä koskevaan ohjeistukseen*; sen on antanut tietosuojavaltuutetun toimisto mutta se tultaneen siirtämään tulevan tietosuojaviranomaisen kansalliseen ohjeistukseen?

- kohta 9.: Olisi hyvä muotoilla toisin, esim. ”salassa pidettäviä tietoja voidaan luovuttaa lain tai viranomaisen velvoittavan määräyksen nojalla...”.

9.5. Tiedon hallinta ja luovutus

- kohta 2.: voisi lyhentää: ”...noudatetaan *tietosuoja*a koskevia säädöksiä...”

- kohta 3.: voisi lyhyesti todeta: ”... asiakas- ja potilasasiakirjojen *käsittelyssä* noudatetaan...”

10.2. Korvausten maksaminen

- kohta 5.: korvataan ”enintään” sana ”viimeistään” sanalla.

11.2. Menettely ja seuraamukset virheestä

- kohta 1.: Mihin perustuu maakunnan oikeus antaa palveluntuottajalle varoitus; säädetäänkö laki, voiko varoituksesta valittaa?

- kohta 4.: maakunnan ja sen liikelaitoksen roolit tulisi selkeyttää vielä enemmän.

B) Henkilökohtaisen budjetin asiakirjamalliluonnokset

Hallintopäätöksen malliehdot

4.6.1 Palvelun tuottajan toimitilat ja toimintaympäristö

- yleistä: Toimintaympäristö on käsitelty liian suppeasti. Palveluntuottajan on määritettävä ulkoinen toimintaympäristö, joka on olennainen toimijan tarkoituksen ja strategian kannalta. Esim. asumisessa laatukriteerit ja -suositukset oltava määriteltynä. Toimintaympäristömuutoksia on seurattava ja katselmoitava säännöllisesti ja nämä tiedot on dokumentoitava.

4.7 Palvelun laatu ja vaikuttavuus

- kohta 1.: Palveluntuottaja vastaa ja valvoo, että yksittäisen asiakkaan palvelu vastaa sisällöllisesti ja laadullisesti asiakkaan henkilökohtaista budjettia sekä sosiaalipalveluja koskevaa päätöstä, hallintopäätöksen ehtoja sekä lainsäädännön ja muiden velvoittavien viranomaismääräysten mukaisia vaatimuksia. → Miten palveluntuottaja vastaa ja valvoo palvelun riittävää laatua, jos ei edellytetä laatujärjestelmiä palveluntuottajilta? Palvelun sisältö ja laatu on suhteellinen käsite, jos nämä käsitteet eivät sisällä määritteitä. Mikä taho ja miten määritellään laatu?

7.2 Maakunnan valvonta- ja tarkastusoikeus

- yleistä: Palveluntuottajilta ei edellytetä laadun kannalta olennaisten sidosryhmien tarpeiden ja odotusten määrittämistä, joka on merkittävä osa laadukasta toimintaa. Palveluntuottajan on seurattava, katselmoitava ja dokumentoitava tietoja sidosryhmien muutoksiin ja vaatimuksiin liittyen.

C) Suoran valinnan suun terveydenhuollon asiakirjamalliluonnokset

Hallintopäätöksen malliehdot

2.1 Palveluntuottajan yleiset velvollisuudet ja niitä koskevat periaatteet

- kohta 5.: tulisi pyrkiä kohtuullisen lyhyeen ja sujuvaan hoitojaksoon, tässä kohden "kerralla kuntoon" malli viittaa markkinoilla oleviin toiminnanohjausjärjestelmiin. Kerralla kuntoon malli on mahdollinen vain pienelle joukolle asiakkaita ja se myös käytännössä estää pienten yritysten toiminnan suunhoidon yksikön palveluntuottajina. Palvelukuvausmallissa "kerralla kuntoon" termiä kuitenkin selkeytetään kohdassa 4.2.1.

4.4. palveluntuottamiseen käytettävä henkilöstö

- yleistä: Säteilynkäytön turvallisuudesta vastaava johtaja on nykyisin säteilyturvallisuusvas- taava, termi tulee korjata.

4.6.2 Toimintaan liittyvät työvälineet, lääkkeet ja tukipalvelut

- kohta 4.: Peruslääkevalikoiman minimi; valtakunnallinen määrittely minimille.

10.1.1 Kiinteä korvaus vuosina 2022-2023

- Yleistä: Erityisesti pienten palveluntuottajien markkinoille tuloa hankaloittaa, kun korvaus on sidottu siihen, että asiakkaan hoidon tarve on tosiasiallisesti arvioitu ja annettu vastaanottoaika.

Palvelukuvamusmalli

- Yleistä: Suun terveydenhuollon yksiköille asetetut vaatimukset palvelukuvauksessa ovat todella vaativat ja käytännössä estävät tai vähintään suuresti hankaloittavat pienten palveluntuottajien osallistumisen palvelutuotantoon.

4.1 Suunhoidon yksikön vastuulla olevat asiakkaat vuosina 2022-2023

- s.9: Asumispalvelujen piirissä olevien asiakkaiden kanssa voidaan sopia asiakkaiden ja maakunnan hyväksynnällä yhteisestä suun terveydenhuollon palvelusta hoidon saatavuuden ja laadun edistämiseksi. Palvelu voidaan tuottaa esimerkiksi liikkuvalla yksiköllä... → Kysymys; Miksi rajattu vain asumispalvelujen asiakkaisiin?

- s.10: Sote-keskuksen rooli integroivien suunhoidon palvelujen suhteen on erittäin merkityksellinen. Sote-keskuksissa työskentelevillä lääkäreillä ja hoitohenkilökunnalla on mahdollisuus havainnoida asiakkaiden suunhoidon palvelujen tarvetta erityisesti silloin kun asiakas sairastaa vakavaa tai pitkäaikaista sairautta. → tulisi täsmentää, miten tätä käytännössä voitaisiin tukea, esim. koulutuksilla, hoitohenkilökunnalle hammasvastaavilla (käytössä useissa kunnissa) jne.

4.2.1 Suun terveydenhuollon palvelujen sisältö

- s.12: Suunhoidon yksikön suoran valinnan palveluihin liittyy terveydenhuollon ammattihenkilöiden konsultaatioita ja vastaanottopalveluita, lukuun ottamatta sairaalaolosuhteita edellyttäviä suun terveydenhuollon palveluita. Maakunta voisi harkita mitä siirrettävät palvelut (?) olisivat. Nämä konsultaatiot(?) ovat lääketieteen ja hammaslääketieteen eri alojen konsultaatioita, jotka.... → Kysymykset: 1. Mitä tarkoitetaan siirrettävillä palveluilla? 2. Miten yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa järjestetään, ei tule ilmi palvelukuvauksessa (esim. jos potilas tulee suoran valinnan palveluyksikköön ja havaitaan, että tarvitaan esim. kiireellistä ESH-hoitoa?) 3. Muutenkin sekava ja epäselvä kappale jota tulee selkeyttää; Mitä tällä haetaan?

4.2.1 Suun terveydenhoidon palvelujen sisältö

- s.13; Kiireellinen hoito tarjotaan kaikille yhteyttä ottaville asuinpaikasta ja palveluntuottajan valinnasta riippumatta. Kiireellisen hoidon jälkeen on suunniteltava... → korjattava tekstiä; kiireellisen hoidon yhteydessä on suunniteltava...

4.2.3 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

- s.15: Suun alueen infektiot tulee hoitaa ennen asiakkaalle suunniteltuja isoja leikkauksia, syöpäsairauksien hoitoa ja ennen kehon puolustuskykyä lamaavan immunosuppressiivisen hoidon tai luusairauden hoitoon käytetyn lääkityksen aloittamista. → Siirretään em. lause seuraavan kappaleen, joka alkaa "Hoitopalvelujen kokonaisuutta...", jälkeen.

4.2.3 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

- s.15: Hampaiston huono toimintakyky ja suun ongelmat vaikuttavat ikääntyvillä heikkoon ravitsemustilaan. → Muutetaan tekstiä joko

- Purentaelimistön huono toimintakyky ja suun alueen ongelmat tai
- Hampaiston huono kunto ja suun alueen ongelmat

4.2.3 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

- s.16: Heikko sosioekonominen asema voi vaikuttaa motivaatioon huolehtia suun terveydestä (tutkitusti jatkuvat rahahuolet voivat vähentää jaksamista omasta terveydestä huolehtimiseen) → Sosioekonomisen aseman yhteys suunterveyteen on huomattavasti laajempi asia kuin pelkät rahahuolet; poistetaan sulkeissa oleva teksti kappaleesta.

4.8.2 Saavutettavuus

- s.21: Suunhoidon yksikön palvelujen on oltava vastuuväestölle sekä fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti että kognitiivisesti saavutettavia ja esteettömiä. → avattava termejä "sosiaalisesti sekä kognitiivisesti saavutettavia ja esteettömiä", mitä käytännössä tarkoitetaan.

Porissa 15.6.2018

Ermo Haavisto
sairaanhoitopiirin johtaja
Satakunnan sairaanhoitopiiri

Asko Aro-Heinilä
vt. maakuntajohtaja
Satakuntaliitto

Terttu Nordman
muutosjohtaja
Satakunnan maakuntaudistus